

YHTEINEN KULTTUURI-
YMPÄRISTÖMME ESILLE
- KYNÄ JÄTTÄÄ JÄLJEN

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

KYMMENEN TARINAA KIVESTÄ

Kiven monta perinteistä käyttötarkoitusta

EEVA PUUSTJÄRVI

Mistä idea kivi aiheisen julkaisun tekoon?

- Tavoitteena:
  - Kerätä yhteen tietoa
  - Saada ihmisten silmät avautumaan kulttuuriympäristölle
  - Tuoda esiin kivirakenteiden vaalimisen eteen tehtyä työtä
  - Kannustaa ihmisiä vaalimaan lähiympäristönsä kulttuuriperintöä

Kiviä on hyödynnetty moneen

- *Valta*
- *Liikkuminen*
- *Pellot*
- *Pihapiiri*

Muinaislinnat

- Korkeille paikoille ja saariin rakennettuja linnoituksia
- Käytössä rautakauden lopulta varhaiskeskiaikaan
- Puolustuslinnoja tilapäiseen oleskeluun
- Keski-Suomen tunnetut linnavuoret: Pukinvuori (Jämsä), Linnaisenvuori (Jämsänkoski), Päijälä (Kuhmoinen)

Valta

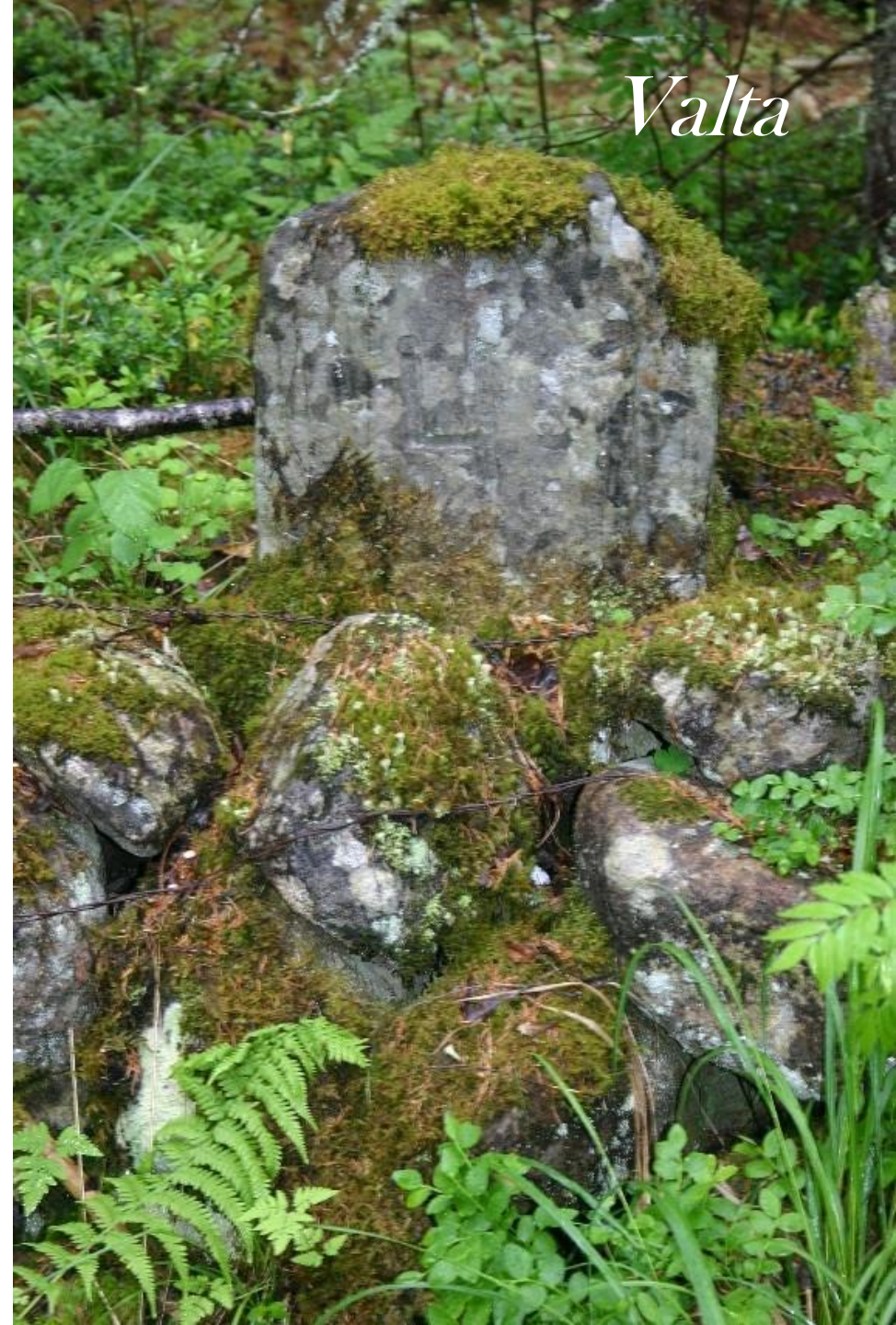

Valta

Rajakivet

- Valtakunnanrajat, maakuntarajat ja pitäjäraajat merkittiin maastoon, joskus myös kyläraajat
- Vanhojen rajakivien perusteella on paikannettu rajalinjoja:
  - Täyssinän rauha 1595
  - Uudenkaupungin rauha 1721
  - Turun rauha 1743

Rajakivihakkaukset

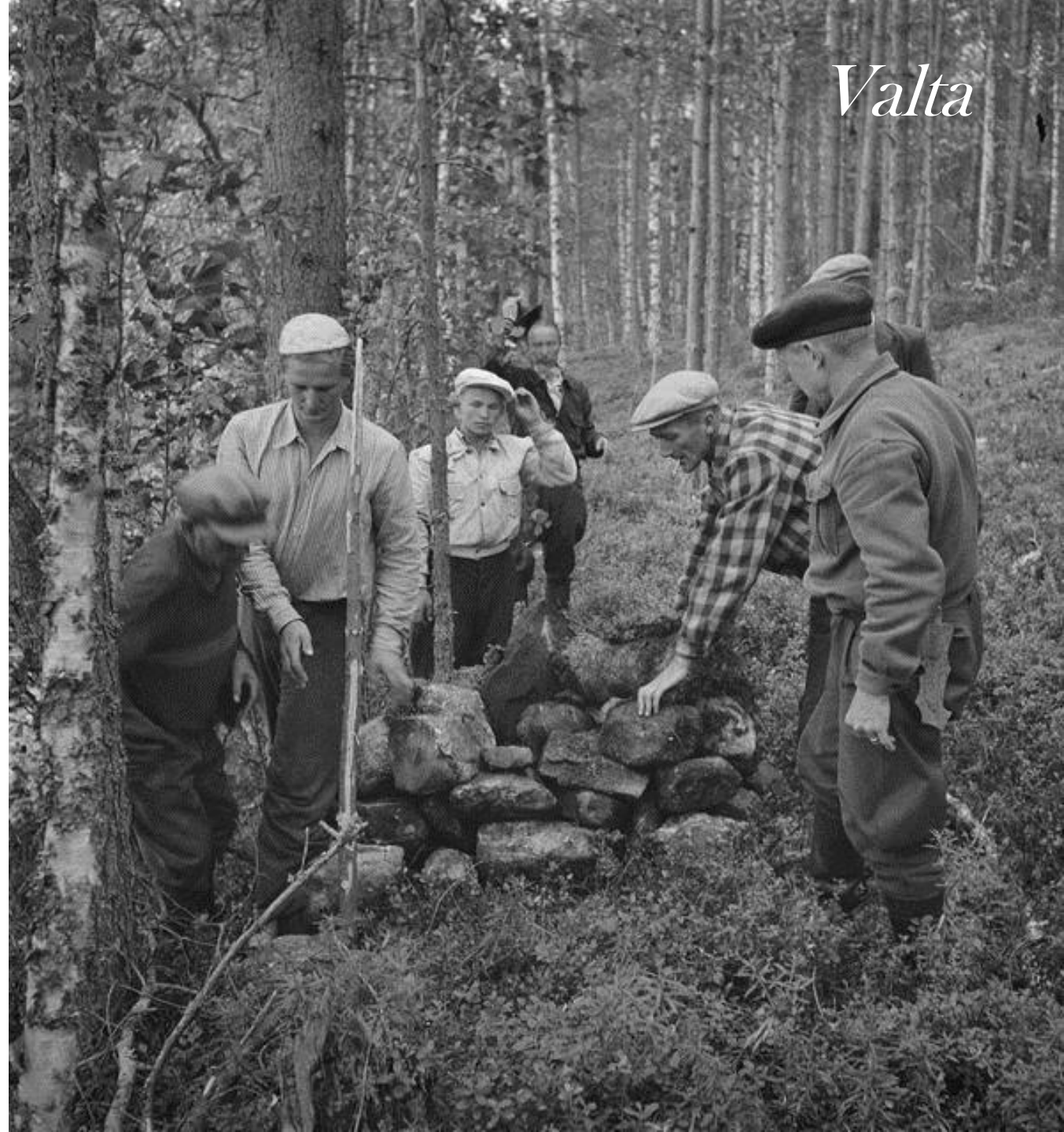
- Rajakiveen hakattiin kruunu Ruotsin merkiksi ja risti Venäjän merkiksi
- Samasta kivistä voi löytää eri rajojen merkkihakkauksia

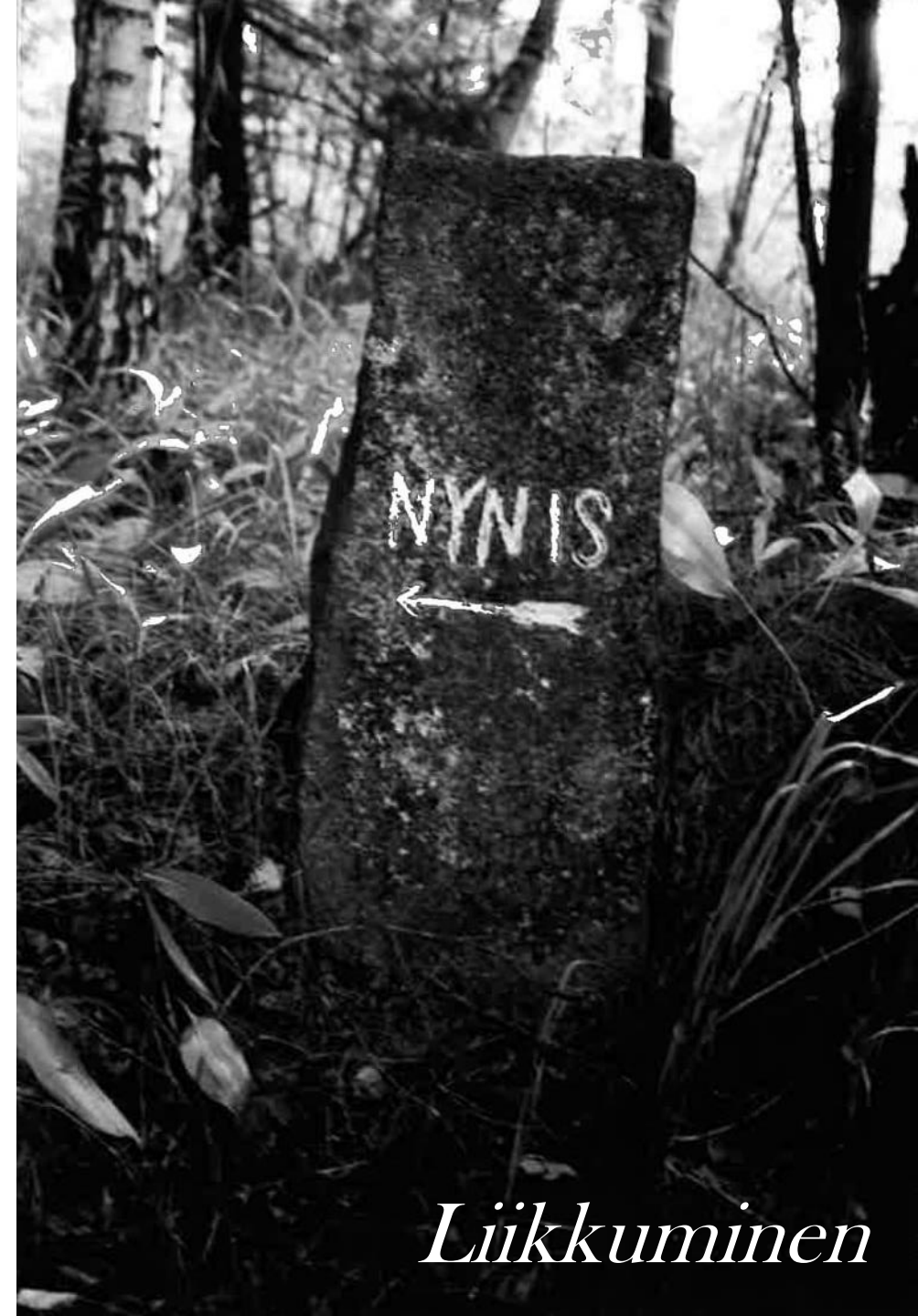
Rajakivet

- Myös tilarajoja ja peltojen rajoja merkittiin rajakivin
- Viimeistään isojaon myötä 1800-luvulla jokaisen talon ympärysrajat merkittiin maastoon
- Kiveen merkattiin mille tilalle raja kuului, rajan suunta ja usein myös vuosiluku

Manttaalikivet

- Tienpito määrättiin 1600-luvulla talopoikien rasitukseksi
- Manttaalikivet osoittivat kunkin tilan hoidettavan tieosuuden
- Talonpojat vapautuivat tienpitovelvollisuudesta vasta 1920-luvulla

Kivikummelit

- Merimerkkeinä toimineet kivilatomukset mainitaan jo viikinkien saagoissa
- Kivikummeleita on rakennettu ainakin Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa
- Perineen mukaan kummeliin on lisätty kiviä aina lähellä liikuttaessa

Sisävesireittien kummelit

- 1800-luvulla rakennettiin sisävesireiteille kummelijärjestelmä
- Joka kummelissa erilainen huippumerkki
- Puulalla ja Päijänteellä säilynyt historiallisia kummeleita

Pellot

Kiviaidat

- Pelloilta kerätyt kivet hyödynnettiin aitoina
- Aidat pitivät eläimet poissa pelloilta
- Kylmämuuraustekniikalla isommat kivet kiilattiin paikalleen pienten kiilakivien avulla

Pellot

Kiviaidan ylläpito

- Lähellä kasvavien puiden juuristo voi rikkoa kiviaidan
- Aidan ympäryks on hyvä pitää vapaana vesakosta
- Avoimuus pitää myös sammalikon kurissa
- Laidunnus on hyvä keino kiviaidan ympäryksen hoitoon

Kiviojat

- Luonnonkivistä tehtyjä varhaisia salaojia
- Itäsuomalainen erikoisuus, joka keksittiin tietävästi 1600-luvulla
- Talonpojat hautasivat kiviä etenkin pellon alaviin kohtiin pellon tasoittamiseksi
- Huomattiin kivien vaikutus pellon vesitalouteen
- 1800-luvulla tiiliset salaojaputket korvasivat luonnonkiviojat

Kivinavetat

- 1700-luvulla valtiovalta alkoi kannustaa kivinavetoiden rakentamiseen
- Kivirakentamisen taito ja tapa levisi ensin Pohjanmaalle
- Kivinavetoita rakensivat varakkaimmat tilalliset

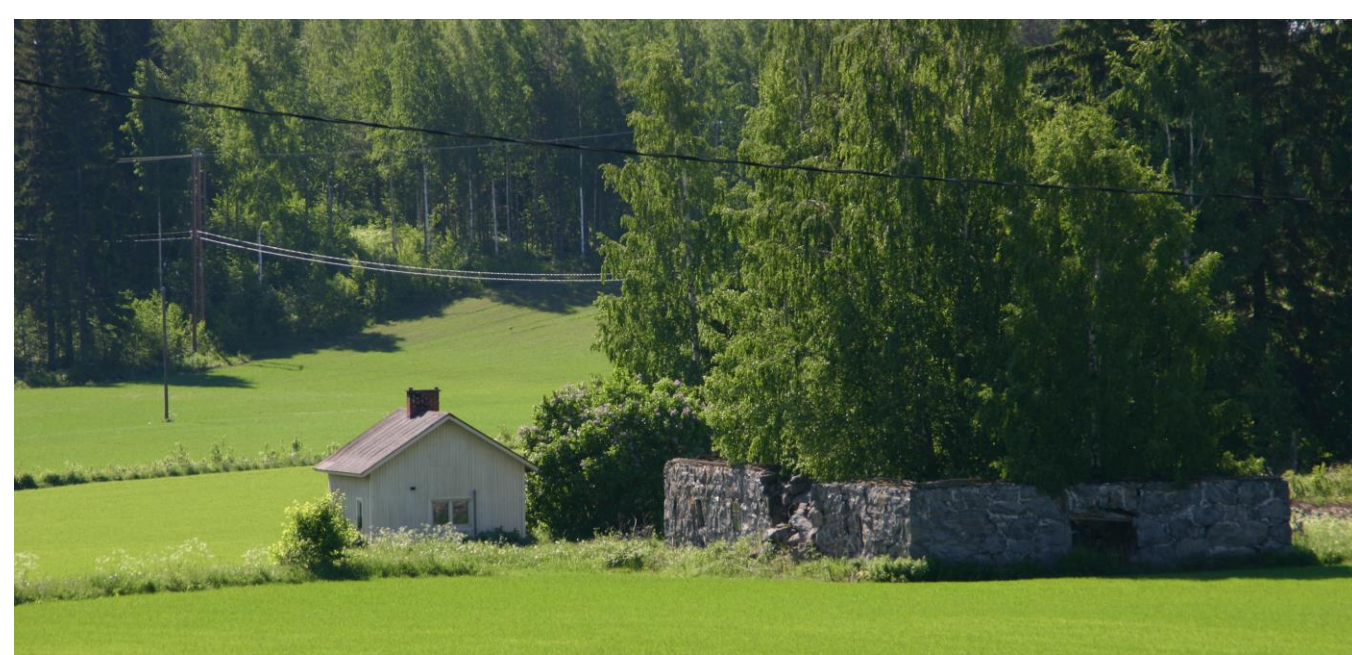
Pihapiiri

Pihapiiri

Kivinavetan tulevaisuus?

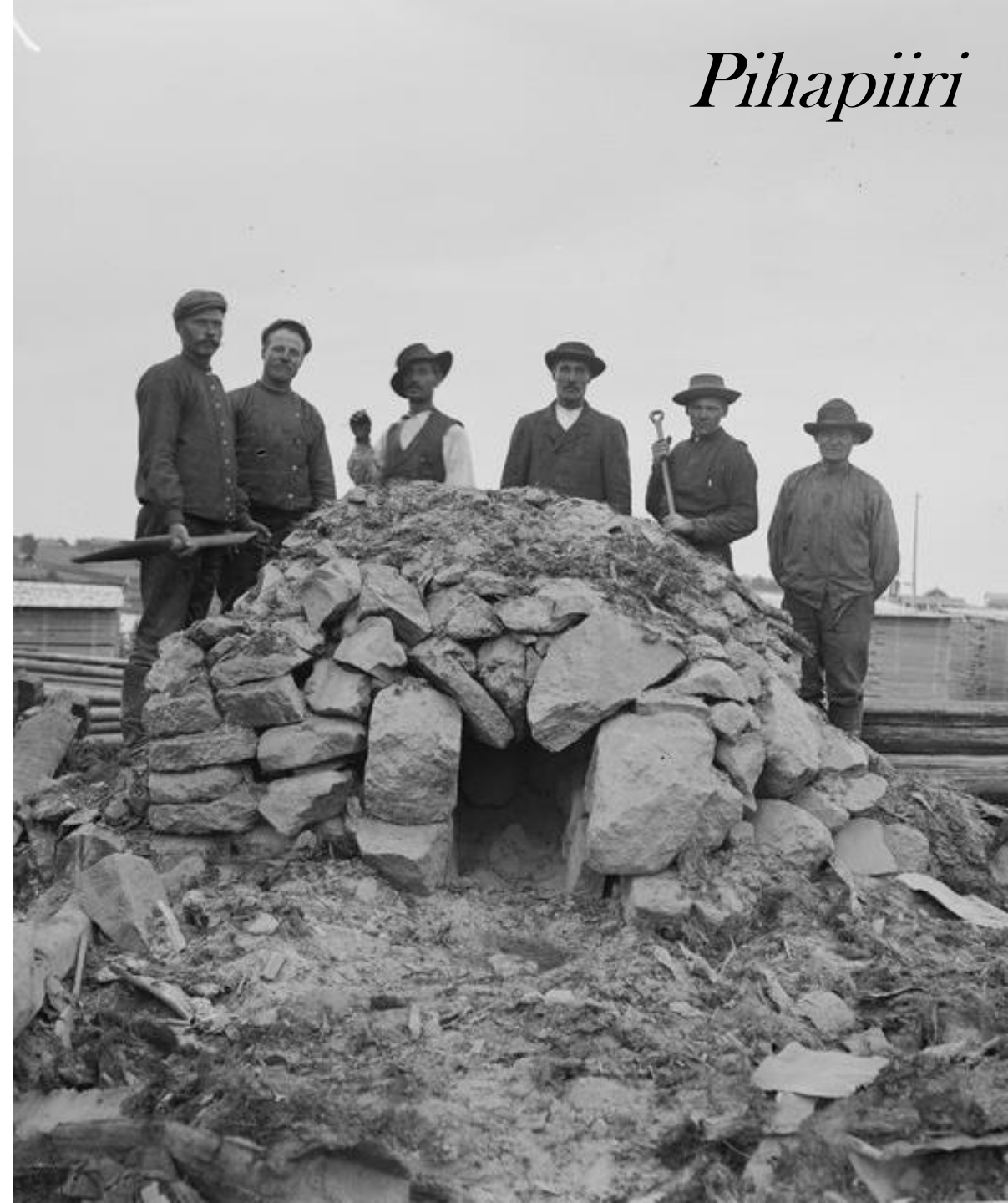
Kiuasuunit

- Yleisnimitys kivisille tulisijoille
- Usein viimeisenä jäljellä, vaikka talo on jo kadonnut
- Tulisijan perusteella voidaan selvittää jo kadonneen rakennuksen käyttötarkoitusta

Niemelän torpan saunan kiuas

- Ensimmäinen Seurasaaren ulkomuseoon siirretty rakennus
- Taiteilija Akseli Gallen-Kallela oli kiinnittänyt torppaan huomiota jo sen alkuperäisellä sijaintipaikalla Konginkankaalla
- Kuva rakennuksen siirrosta vuodelta 1909

Kivirakenteiden vaaliminen on tärkeää kulttuuriympäristötyötä

- Osallistu Vuoden maisemateko – kilpailuun!
- Vuoden 2018 teemana *Laita hyvä kiertämään*
- Lähetä kuvaus maisemateosta, työn tekijöistä ja perustelut työn merkityksestä piirikeskusten maisema-asiantuntijoille. Liitä mukaan valokuvia ja mahdollisia lehtileikkeitä.
- Kilpailuaika päättyy 30.9.2018.

Kiitos!

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin